

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ

УДК 378.091.212-054.62:81'243

ЗМІШАНЕ НАВЧАННЯ ЯК НОВА ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ-НЕФІЛОЛОГІВ

Біденко Л. В., Кисельова Г. І.

У статті розглянуто та теоретично обґрунтовано використання нових форм навчання, зокрема змішаного навчання, в системі вищої школи. Є кілька визначень концепції "Blended Learning". По-перше, це може розглядатися як поєднання інноваційних технологій та традиційного навчання в класі на основі гнучкого підходу до навчання, який враховує переваги навчання та контролю завдань у мережі, а також використовує інші методи, які можуть покращити результати навчання та зберегти час. По-друге, Blended Learning – це поєднання навчання шляхом особистого навчання та навчання в одному навчальному середовищі. По-третє, під терміном "змішане навчання" ми також розуміємо мовний курс, який поєднує навчання з особистим спілкуванням з належним використанням нових технологій. У статті описано декілька моделей сумісного навчання: "Face-to-Face Driver", "Flex", "StationRotation", "Online Lab", "Self-Blend", and "OnlineDriver". Серед цих моделей автори вважають, що "Station Rotation" є найбільш ефективною. Наприкінці статті автори наводять власний приклад застосування вищезазначеної моделі на заняттях з мови.

Ключові слова: українська мова як іноземна, теорія та методика викладання, інновації в навчанні, змішане навчання, електронне навчання.

В статье рассмотрено и теоретически обосновано использование новых форм обучения, в частности смешанного обучения, в системе высшей школы, показана значимость инновации в процессе обучения украинского языка иностранными студентами, раскрыта суть понятия "смешанное обучение". Значительное внимание уделено описанию моделей смешанного обучения. Приведены примеры использования модели "StationRotation" на занятиях по языку.

Ключевые слова: украинский язык как иностранный, теория и методика преподавания, инновации в обучении, смешанное обучение, электронное обучение.

Today, higher education is characterized by an active search for new linguodidactic systems (models), which will allow both to accelerate the pace of language learning and to positively affect the quality of such education. This has led to the emergence of new innovative forms of training, among which Blended Learning is one of the most prominent. There are several definitions of the "Blended Learning" concept. Firstly, it can be treated as the combination of innovative technologies and traditional classroom learning based on a flexible approach to learning that takes into account the benefits of training and controlling tasks on the network, and also uses other methods that can improve student outcomes and save time. Secondly, Blended Learning is the combination of learning through face-to-face and program learning in a single educational environment. Thirdly, under the term "Blended Learning" we also understand a language course that combines learning through personal communication with the appropriate use of new technologies. There are several models of Blended Learning described in the article: "Face-to-Face Driver", "Flex", "Station Rotation", "Online Lab", "Self-Blend", and "Online Driver". Among these models authors consider "Station Rotation" to be the most effective. At the end of the article authors give their own example of application of the above-mentioned model on the language of study lessons.

Key words: Ukrainian as a foreign language, theory and methodology of teaching, innovations in teaching, mixed learning, e-learning.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку вищої освіти характеризується активним пошуком нових лінгводидактичних систем (моделей), які дозволяють не тільки забезпечити прискорення темпу оволодіння мовою навчання, але й позитивно вплинути на якість її підготовки. Дистанційне навчання, вебінари, он-лайн-сервіси, електронні інтерактивні навчальні засоби – все це стає реальністю вищої школи та більшою чи меншою мірою застосовуються на заняттях з української мови як іноземної. На сьогодні особливе значення набувають такі інноваційні форми, як змішане навчання або концепція "Blended Learning".

Аналіз основних досліджень і публікацій. Дослідження нових технологій навчання, у тому числі і методика змішаного навчання, спирається на здобутки лінгвістики, лінгводидактики, психології, педагогіки. Численні праці науковців свідчать, що питання застосування інноваційних методів навчання належить до пріоритетних у методиці навчання мови. Опис особливостей застосування інновації у процесі викладання мови іноземним студентам розкрито у працях О. М. Волкової, Г. І. Гейченко, Є. П. Голобородько, І. М. Кушнір, М. І. Пентиліук, О. М. Семенов, А. А. Силки, В. І. Статівки, Н. І. Ушакової тощо. Лінгводидактичні аспекти застосування змішаного навчання у процесі викладання мови іноземним студентам розглядаються в дослідженнях Кл. Віттaker, Т. І. Краснової, Т. В. Сидоренко, Ю. А. Скарлупіної, Ван Сяоян, Бр. Томлінсон та ін.

Психологічні та психолінгвістичні засади застосування змішаного навчання у вищій школі висвітлюються у працях В. О. Бикова, К. Л. Бугайчук, Г. Гарднер, Кд. Куїнн, К. Ізмесьєвої й ін.

Мета статті – науково обґрунтувати сутність і структуру поняття "змішане навчання"; проаналізувати різні форми змішаного навчання, навести приклади застосування моделі "StationRotation" на заняттях з української мови як іноземної.

Методи дослідження. У процесі дослідження було використано такі методи: аналіз методичної та наукової літератури, узагальнення досвіду застосування нової методики навчання на кафедрі мовної підготовки іноземних громадян.

Виклад основного матеріалу. Термін "змішане навчання" вперше з'явився в лінгводидактиці наприкінці ХХ століття в Америці у книзі "Handbook of Blended Learning" С. Бонка, Ч. Р. Грехем.

Західна наукова спільнота трактує поняття "змішане навчання" як: 1) поєднання інноваційних технологій і традиційного навчання в класі на основі гнучкого підходу до навчання, який враховує переваги тренувальних та контролюючих завдань в мережі, але також використовує інші методи, які можуть покращити результати студентів і зекономити час на навчання [5]; 2) поєднання навчання у ході особистого спілкування (face-to-face) і програмного навчання в єдиному освітньому просторі [5]; 3) мовний курс, що поєднує навчання в ході особистого спілкування з відповідним використанням нових технологій [6; 7].

Науковці наполягають на тому, що нова технологія має значні переваги над традиційними формами роботи та відповідає таким критеріям: 1) безпосереднє навчання за наявності особистого контакту студентів і викладачів у формі традиційних аудиторних занять; 2) самостійна робота студентів, що включає різні види діяльності (пошукові завдання у мережі Інтернет, вебквести й т. п.) без допомоги викладача; 3) спільне електронне навчання, яке передбачає виконання різних завдань у мережі Інтернет, участь у вебінарах, он-лайн конференціях.

Дослідники підкреслюють, що можливість варіювати кількісне співвідношення компонентів навчання, обирати оптимальний темп подачі матеріалу, вносити різноманітні форми організації мовної підготовки, економити час за рахунок винесення тем або деяких видів завдань на самостійне вивчення, постійний доступ студентів до навчального матеріалу за рахунок використання інтернет-ресурсів, індивідуалізація процесу навчання – все це значною мірою відрізняє традиційну подачу матеріалу від змішаного навчання.

Змішане навчання являє собою комплексну систему, що вбирає у себе найкращий досвід традиційної методики та інтерактивної взаємодії студента й викладача в мережі Інтернет.

Лінгводидактами доведено, що функціонування будь-якої методичної системи буде ефективним, коли її компоненти будуть правильно збалансовані і відповідатимуть дидактичній меті. Таким чином, застосування змішаного навчання має бути правильно організованим, продуманим та чітко структурованим.

Гнучкість електронного навчання у поєднанні безпосередньо з живим контактом викладача з групою на занятті в аудиторії приводить не тільки до зручності, але й ефективності щодо опанування мови навчання іноземними студентами. У змішаному навчанні електронні та традиційні форми мають іти паралельно: кожному розділу (unit), пройденому на занятті, має відповідати блок завдань у відкритому доступі. Електронний курс доповнює основні заняття, тому завдання, що розміщуються, мають бути лише такі, які не увійшли до основного паперового чи електронного підручника (тести, тренажери, довідкові матеріали, вправи різного рівня складності). Тестові завдання дозволять зекономити аудиторний час на закріплення лексики чи граматичного матеріалу. Тренажери – сформулюють уміння застосовувати на практиці знання з граматики. Робота з відео-файлами у режимі індивідуального перегляду допоможе детальному аналізу мовних процесів за рахунок вибору індивідуального темпу. Крім того електронний курс може містити інші види робіт, реалізація яких можлива через електронну пошту, чати, аудіо-, відеоконференції тощо.

Перш ніж описати досвід щодо застосування змішаного навчання на заняттях з української мови як іноземної, зупинимося на основних моделях, що набули широкого розповсюдження у методиці викладання мови іноземним студентам.

Модель "Face-to-Face Driver" передбачає вивчення великого обсягу навчальної програми у формі традиційного навчання, тобто викладання базується на безпосередній взаємодії викладача і студента. Робота з електронними ресурсами реалізується як додаткове поглиблене вивчення матеріалу. До цієї форми роботи залучаються тільки сильні студенти, які можуть самостійно виконати завдання, розміщене у відкритому доступі.

Модель "Flex". За цією моделлю більшість навчальної програми переведена в on-line. Викладач – координатор, тьютор, організатор навчального процесу. Саме він виступає консультантом, відповідає на складні для студентів запитання, консультує їх щодо виконання певної групи завдань. Консультації при цьому можуть бути як груповими, так і індивідуальними.

Модель "StationRotation" ґрунтується на чергуванні прямого, особистого навчання викладача і студента (або групи студентів) і опосередкованої взаємодії учасників процесу навчання з використанням інформаційних технологій.

Модель "OnlineLab". Засвоєння навчальної програми відбувається за умов електронного навчання, яке проходить у спеціально обладнаних аудиторіях. Завдання, тести, теоретичний чи практичний матеріал розміщено на відкритих чи закритих сайтах структурного підрозділу. При цьому навчання може проходити і в традиційній формі. Застосовується ця модель на початковому етапі навчання мови з метою проведення аудиторних занять з фонетики, письма, які потребують практичного застосування.

Модель "Self-Blend". Особливостями цієї моделі змішаного навчання є можливість вибору студентами додаткових, поглиблених курсів до основного навчання. Студенти мають бути вмотивовані, прагнути до оволодіння мовою на більш високому рівні.

Модель "OnlineDriver" надає можливість мобільним студентам, які не мають достатньо вільного часу для навчання в аудиторії, опанувати теми або цілі мовні курси. Дана модель передбачає вивчення мови за допомогою електронних ресурсів, користуючись при цьому очними або онлайн консультаціями.

Слід зазначити, що усі вищенаведені моделі рідко використовуються у "чистому" вигляді, як правило, вибір моделі залежить від ситуації, умов і цілей навчання, рівня знань і вмотивованості студентів. Тому кожна модель передбачає розробку так званого прикладного сценарію, розподіл ролей, функціонала, дидактичних цілей, технічних можливостей і ресурсів.

У Сумському державному університеті на кафедрі мовної підготовки іноземних громадян існує певний досвід щодо застосування методики змішаного навчання. Спостереження за навчальним процесом та аналіз контрольних зрізів знань студентів показав, що найбільш ефективною та успішною є модель *"StationRotation"* (*"Зміна робочих зон"*). У разі достатнього технічного забезпечення навчальних аудиторій дієвим є на початковому етапі і модель *"OnlineLab"* (*"Онлайн лабора-*

торії”). Опишемо сценарії використання методу змішаного навчання у процесі вивчення мови.

Перше заняття з мови має бути підготовчим. Викладач надає студентам чіткі інструкції щодо розміщення матеріалів для самостійної роботи у відкритому доступі (через електронну пошту, сайт, платформу дистанційного навчання тощо). Важливим є ознайомлення студентів з особливостями кожного виду завдань та строками їх виконання.

На наступному занятті за допомогою диктанту, контрольних вправ та фронтального опитування викладач перевіряє рівень підготовки студентів і розподіляє їх на три групи: до першої групи належать студенти, які не виконали або частково виконали завдання, розміщене онлайн. Друга група – студенти, які вивчили матеріал, але у них питання щодо виконання завдань. Третя група складається зі студентів, хто виконав усі завдання та засвоїв теоретичний матеріал. Відповідно до виокремлених груп у класах сформовано три навчальні зони, розташовані на певній відстані одна від одної, щоб у разі обговорення певних питань не заважати один одному і могли переходити з однієї зони в іншу.

Безумовно, неможливо вивчити мову без живого спілкування, тому відмовлятися від занять з розвитку зв'язного мовлення чи формування в аудиторії навичок монологічного чи діалогічного мовлення недоцільно. Про це не треба забувати.

Викладачі кафедри займають активну позицію щодо підвищення якості освітнього процесу, тому нами розробляються матеріали для самостійної роботи, розміщені у відкритому доступі за власно створеними платформами. Розроблений курс з української мови як іноземної розрахований на студентів перших курсів, що навчаються за англomовним проектом (рис. 1).

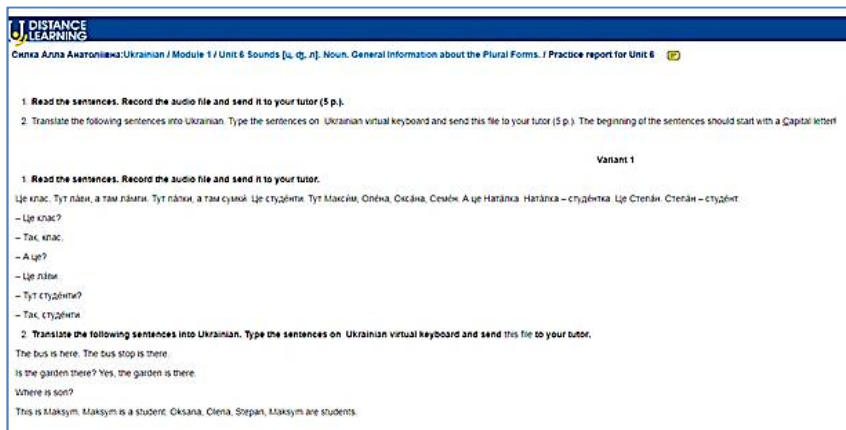

Рис. 1

Окремої уваги заслуговують матеріали для самостійної роботи, подані у формі різноманітних тренажерів. Студенти без допомоги викладача можуть удосконалювати граматичні уміння (рис. 2).

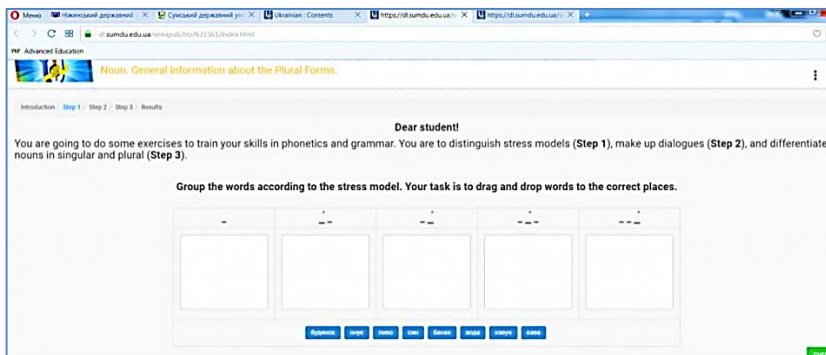

Рис. 2

Тестові завдання, що розміщені у відкритому доступі, також сприяють формуванню умінь застосовувати знання на практиці (рис. 3).

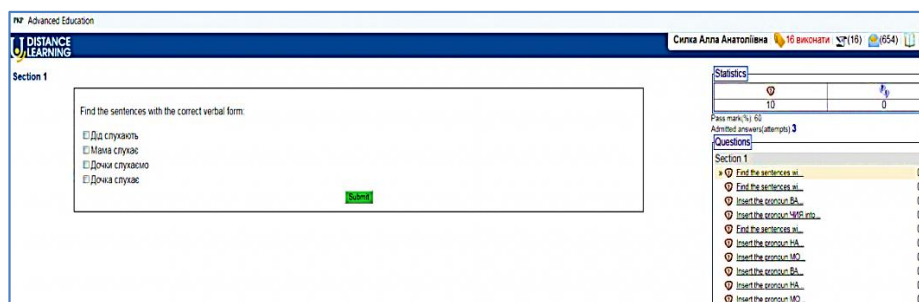

Рис. 3

Отже, використання методу змішаного навчання має привести до суттєвих змін змісту навчання української мови як іноземної. Гармонійна взаємодія традиційних і електронних форм навчання дозволяє викладачу урізноманітнити форми подачі граматичного матеріалу в цікавій та доступній для студентів формі.

Література

1. Костина Е. В. Модель смешанного обучения (blended learning) и ее использование в преподавании иностранных языков / Е. В. Костина // Известия вузов. Серия "Гуманитарные науки". – 2010. – № 1 (2). – С. 141–144.
2. Нечитайлова Е. В. Смешанное обучение как основа формирования единой образовательной среды / Е. В. Нечитайлова // Химия в школе. – 2014. – № 9.
3. Tomlinson B. Blended learning in English teaching: course, design and implementation / B. Tomlinson, C. Whittaker. – London, 2013. – P. 12–14.
4. Banados E. A blended-learning pedagogical model for teaching and learning EFL successfully through an online interactive multimedia environment / E. Banados // CALICO Journal. – 2006. – № 23 (3). – P. 533–550.
5. Stracke E. A road to understanding: A qualitative study into why learners drop out of a blended language learning (BLL) environment / E. Stracke // ReCALL. – 2010. – № 19 (1). – P. –78.
6. Dudeney G. How to... Teach English with Technology / G. Dudeney, N. Hockly. – Harlow : Pearson Education Limited, 2007.
7. Sharma P. Blended Learning / P. Sharma, B. Barrett. – Oxford : Macmillan, 2007.
8. Bonk C. J. Handbook of blended learning: Global Perspectives, local designs / C. J. Bonk, C. R. Graham. – San Francisco, CA : Pfeiffer Publishing, 2005.